

**მტკვარ-არაქსისა და ადრეყოფიანი
კულტურების ქრონოლოგიურ-
კულტურული ურთიერთმიმართების
კვლევისათვის**

**FOR THE RESEARCH OF CHRONOLOGICAL AND
CULTURAL INTERACTION OF KURA-ARAXES
AND EARLY KURGANS CULTURES**

მარინე ფუთურიძე

Marine Puturidze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: მტკვარ-არაქსის კულტურა, ბედენის
კულტურა, ქრონოლოგიური ურთიერთმიმართება,
ნამოსახლარები

Keywords: Kura-Araxes culture, Bedeni culture, chronological
correlation, settlements

შიდა ქართლი, რომელიც გამორჩეულია მტკვარ-არაქსული ხანის ნამოსახლართა განსაკუთრებული კონცენტრაციით, წარმოგვიდგენს რამდენიმე იმგვარ კომპლექსს, რომელიც უდავოდ მეტ სიცხადეს სძენენ აღნიშნული და უშუალოდ მისი მომდევნო ადრეყორღნების კულტურის ქრონოლოგიური და კულტურული ურთიერთმიმართების პრობლემატიკას.

მოხსენებაში ძირითადად გაანალიზებულია მრავალფენიან ნამოსახლართა და სამარხეულ ძეგლთა ის მონაცემები, რომელთა მიზანმიმართულ კვლევას შეუძლია, საფუძველი ჩაუყაროს მტკვარ-არაქსის კულტურის წიაღში ახალი კულტურული ფენომენის – ე. წ. ადრეყორღნული კულტურის გამოჩენის ფაქტისა და მათი ურთიერთკავშირის კვლევას.

აღნიშნული საკითხი აქამდეც არაერთი მკვლევრის ინტერესს იწვევდა, თუმცა, მათი ერთი ნაწილი სკეპსისით უყურებდა ამ ორი სხვადასხვა კულტურის თანაარსებობას და მათ მხოლოდ ურთიერთმომდევნო და ერთმანეთის მონაცვლე მოვლენებებად მიიჩნევდა. ბოლო ხანებში ჩატარებული არქეოლოგიური სამუშაოების შედეგად სულ უფრო მეტი მეცნიერი მზადაა, გადასინჯოს აღნიშნული პოზიცია და უშვებს იმ შესაძლებლობას, რომ მტკვარ-არაქსისა და ა. წ. ადრეყორღნული კულტურები უშუალოდ დასაწყისში შესაძლებელია სულაც არ იყოს ურთიერთმომდევნო. მიგვაჩნია, რომ ამ პრობლემის საბოლოო გადაწყვეტამდე აუცილებლად უნდა გაგრძელდეს აქტიური კვლევა.

მიუხედავად ამისა, დღევანდელი ფაქტობრივი მონაცემების (ხაშურის ნაცარგორის, კავთისხევის ციხიგორისა და ბერიკლდეების ნამოსახლარების, ახლად გათხრილი ნამგალამინა III #1 ყორღნის) საფუძველზე ვფიქრობთ, რომ უფრო მეტად დამაჯერებელი ჩანს დროის მცირე მონაკვეთში აღნიშნული კულტურების თანაარსებობა. როგორც ჩანს, ეს მოვლენა უნდა მომხდარიყო ძვ.წ. მე-3 ათასწლეულის შუახანებში, სავარაუდოდ, 2600-2500 წლების ფარგლებში.

ლიტერატურა:

- მახარაძე, ზ. (1994).** ციხიაგორის მტკვარ-არაქსული ნამოსახლარი, თბილისი: "მეცნიერება".
- ორჯონიკიძე, ა. (1992).** შერეულკერამიკიანი კომპლექსები შიდა ქართლიდან, თბილისი:
- ფუტურიძე, მ. (2012).** ადრელითონების ხანის ანატოლიურ-სამხ-რეთკავკასიური კავშირურთიერთობების კვლევა არქეოლოგიურ მეცნიერებაში და მისი პერსპექტივები. კავკასიოლოგიური ძიებანი, #4, 219-242, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.
- ჯავახიშვილი, ა. (2017).** ბერიკლდეების ნამოსახლარი, თბილისი: „საქართველოს ეროვნული მუზეუმი“.
- ჯაფარიძე, ო. (2006).** ქართველი ერის ეთნოგენეზის სათავეებთან, თბილისი: „არტანუჯი“.
- Махарадзе З., Орджоникидзе А. (2007).** Проблемы изучения т.н. «культуры ранних курганов» в Грузии, Археология, Этнография, Фольклористика Кавказа, Махачкала.
- Rova E., Makharadze Z., Puturidze M. (2017).** Khashuri Natsargora: New Research on the Kura-Araxes and Bedeni Cultures in Central Georgia, SUBARTU, XXXVIII, At the Northern Frontier of Near Eastern Archaeology. Recent Research on Caucasia and Anatolia in the Bronze Age, (Eds. E.Rova & M. Tonussi), 153-172, Brussels: "Brepols".

Shida Kartli – a distinguishable region with an intensive concentration of the Kura-Araxian settlement sites, represents the certain amount of complexes, which gives much clearness to the problem of interconnection of the Kura-Araxes and the so-called Early Kurgans cultures. The last one from the chronological point of view directly succeeding to the Early Bronze Age above mentioned cultural unit.

In presented paper analyzing those essential data of multilayer settlement and burial sites, which makes possible to begin the pur-

poseful study of the issue of new cultural unit's, i.e. Early Kurgans phenomenon's appearance in the bosom of the famous and powerful Kura-Araxes Culture.

Above mentioned problem up to the present time attracts the attention of many scholars though some of them were expressing enough skeptical attitude to admit the coexistence of the Kura-Araxes and Early Kurgan's cultures at the beginning phase of the last one. They considered them only as chronologically followed to each other cultural unites. Since last few years the field archaeological and theoretical activities of scholars reveal the clear tendency that gradually more and more of them were ready to reconsider their position. They admit that Early Kurgans Culture at the initial stage of it might be not succeed to the Kura-Araxes but coexisted with it. Supposing that before the final solution of this problematic issue, it is necessary to continue the intensive study of this still discussing and essential issue.

Nevertheless, of all above mentioned, on the background of the factual information, we assume that current archaeological data (Khashuri Natsargora, Kavtiskhevi Tsikhiagora and Berikldeebi settlements as well as the Namgala III #1 kurgan) contains more evidences to discuss more convincingly in favor the coexistence of the above considered cultures at the certain short time interval. Supposing that this process of the coexistence had place at the middle of the III millennium, presumably ca.2600-2500 BCE.

References:

- Makharadze, Z. (1994).** Kura-Araxian settlement of Tsikiagora, Tbilisi" Metsniereba".
- Ordjonikidze, A. (1992).** The complexes with mixed ceramics from Shida Kartli, Tbilisi: Metsniereba".
- Puturidze, M. (2012).** For the Research of early metal's age Anatolian-South Caucasian interconnection in archaeological science and

its perspectives. *Caucasiological Studies*, #4, 219-242, Tbilisi: "Publishing house of Tbilisi University".

Javakhishvili, A. (2017). Berikldeebi settlement, Tbilisi: "Georgian National Museum".

Japaridze, O. (2006). At the Beginning of ethnogenesis of Georgians, Tbilisi: "Artanuji".

Махарадзе, З., Орджоникидзе А. (2007). Проблемы изучения т.н. «культуры ранних курганов» в Грузии, Археология, Этнография, Фольклористика Кавказа, Махачкала.

Rova, E., Makharadze, Z., Puturidze M. (2017). Khashuri Natsargora: New Research on the Kura-Araxes and Bedeni Cultures in Central Georgia, SUBARTU, XXXVIII, At the Northern Frontier of Near Eastern Archaeology. Recent Research on Caucasica and Anatolia in the Bronze Age, (Eds. E.Rova & M. Tonussi), 153-172, Brussels: "Brepols".